

Թուռնել «կեղծոտիկ, կանանց ետեւը շրջազգեստին տակէն դրուած բարձ՝ մարմինը խոշոր ցուցնելու կամ շրջազգեստը լաւ պահելու համար» <Փրանս. tournure:

Թօլսա (վն. Թօլսկա) «իրարու կենաց խմելու ժամանակ բաժակները միմեանց զարնելը, բաժակահարութիւն. 2. բարեւելու համար մէկուն ձեռքը սեղմելը», Թրք. *توكا* *toka* «բաժակահարութիւն» <իտալ. *tocco* «հարուած մուրճի, զանգակի, բաժակներու եւն», *toccare* «բաժակները իրարու զարնել», *toccare la mano* «ձեռքը սեղմել, ողջունել», *toccamano* «ձեռքի սեղմում, ողջունում»:

Թօլսաք «պատակ», Թրք. *توغات* *togat* «պատակ», որ կարծեմ իտալ. *toccato* «հարուած» բառն է:

Թօնէլաքօ «հազար քելօ ծանրութիւն, որ իրբեւ միութիւն ընդունուած է նաւերու համար» <իտալ. *tonnellata*:

Թօնօ «1000 քելօ, տակառաչափ» <Փրանս. *tonneau*:

Թօնիստան «զարձո՛ւր» (այսպէս կը հրամայէ նաւապետը մեքենավարին, երբ ուզէ շոգեմալը դարձնել) <անգլ. *turn stand* «զարձո՛ւր եւ կեցի՛ր»:

Թօնօզիստա «պտուտակ դարձնելու բանալի», Թրք. *تورناويد* *turnavid* <իտալ. *tornavite*, Թէեւ աւելի սովորական է *caccia-vite*. հմմտ. *tournevis*:

Թօնփիլ կամ քօնփիլ «թշնամիին մարտանաւերը պայթեցնելու համար պատրաստուած ընդծովեայ տեսակ մը էլեկտրական նաւ» <Փրանս. *torpille*. հմմտ. իտալ. *torpiglia* կամ *torpedine*, որոնք ձեռով անյարմար են մեր բառին մայր համարուելու:

ժ.

ժառքիէ «ծնկակապ» <Փրանս. *jarretière*:

ժառտէն «պտոյտի համար հասարակաց պարտէզ» <Փրանս. *jardin* «պարտէզ». բառս շատ նոր ժամանակի փոխառութիւն է եւ աւելի իբր յատուկ անուն գործածուած:

ժելաքիին «մածուցիչ նիւթ մէ՛, որ անուշեղէններու մէջ կը գործածեն» <Փրանս. *gélatine*:

ժիլէ տես ձիլէք:

ժօլի «անային շներու սովորական անուն» <Փրանս. *joli* «սիրուն»:

ի.

Իլիմօն «լիմոն», Թրք. *ليمون* *limun*, *limon* <իտալ. *limone*. Թէեւ ունինք Փրանս. *limon*, բայց կը կարծեմ որ մեր բառը իտալերէնէ աւելուած է, որովհետեւ նախ հին է, երկրորդ՝ Փրանսերէն բառին տեղ աւելի գործածական է *citron* եւ երրորդ՝ կայ յաջորդ բառին համեմատութիւնը:

Իլիմօնաքա «լիմոնատ, քաղցրախառն լիմոնաջուր», Թրք. *ليموناته* *limonata* <իտալ. *limonata*. ձեւի տարբերութեան պատճառով մեզմէ հետու կը մնայ *Փրանս. limonade*:

Իմփէաքօր «կայսր», Թրք. *امپراتور* *imperator* <իտալ. *imperatore*:

Ինքէրօ «նիւթական շահ, օգուտ, վատակ» <իտալ. *interesse*. նկատելի է մեր վերջին ձայնաւորին տարբերութիւնը:

Ինկիլիքէա «Անգլիա» <իտալ. *Inghilterra* «Անգլիա». այսպէս է նաեւ Թուրքերէնի մէջ:

Ինկիլիզ «անգլիացի», Թրք. *انگيز* *ingiliz* <իտալ. *inglese*:

Իսքիմարա «սպրանքի գնահատութիւն», իսքիմարանի «սպրանք գնահատող», նոյնպէս եւ Թրք. *استيماره* *istimara*, *استيماره جي* *istimara ji* <իտալ. *stimare* «գնահատել», որմէ եւ *stimatore* «գնահատող»:

Իսլիմ «չողջարժ մեքենայի մղիչ շոգի», Թրք. *اسليم* *islīm* <անգլ. *steam* (կարգա՛ *stim*) «չոգի»:

Իսլիմպօք «առանց կայմի փոքր շոգեմալ» <անգլ. *steam-boat* (կարգա՛ *stimbot*), որ կազմուած է *steam* «չոգի» + *boat* «նաւ» բառերէն:

Իսկէլէ «նաւամատոյց. 2. շէնք մը շէնելու ժամանակ բարձր մասերն ելլելու համար՝ առժամանակեայ փայտաշէն կազմած», Թրք. *iskele* նոյն կրկին նշանակութիւններով <իտալ. *scala* «սանդուխ, սանդուխի աստիճան, նաւահանգիստ», յի. *scale* «սանդուխի աստիճաններ եւն», *scalea* «սանդուխ», *scalo* «նաւահանգիստ». հմմտ. նաեւ *Փրանս. escale* «նաւահանգիստ», *escalier*, *échelle* «սանդուխ»:

Իսկէմրի, իսկէմրի «աթոռ, աթոռակ», Թրք. *iskemle*, որմէ ուղղակի վն. իսկյամլի. <իտալ. *scanno* «աթոռ, աթոռակ՝ թատրոնի, սրճարանի եւն». կրկին նուազ տարանմանութեամբ եղած են *mn*

(հմմտ. նյն. *σχάμι* եւ *սոս. skameika* աթոռ»), յետոյ *ml* (այսպէս Թրք. *iskemle*), որմէ *mr* (ամկ. իսկէմրի) եւ վերջապէս շրջամար *rm* (իսկէմրի):

Իսպիթալյա «հիւանդանոց» (կը գործածուի միայն օտարներու մէջ կամ օտարներու մասին խօսուած ժամանակ. ինչ. Հոռմրնբուռն իսպիթալյան. Հայոց համար գործածական ձեւն է հիւանդանոց կամ փրկիչ). Թրք. *ispitalya* <իտալ. *ospedale* «հիւանդանոց». կ'ըսուի նաեւ *ospedale*, *spedale*:

Իսպիմաքօ «տեսակ մը բարակ սատան». անշուշտ օտար է եւ ինչպէս վերջաւորութիւնը կը ցուցնէ՝ իտալերէն է. բայց մայր ձեւը անձանօթ. հմմտ. իտալ. *spinare* «փուշով ծակել», անց. դերբ. *spinato*:

Իսպիքօ, ըսպիքօ «ալքոլ», Թրք. *ispirto* «ալքոլ» <իտալ. *spirto*, *spirito* «ոգի (քիմիական մարմին)». հմմտ. նաեւ *սոս. спиртъ* «ալքոլ», *Փրանս. esprit* «ոգի»:

Իստիքա տես ըստէքա:

Իստիֆ «գէղ, կոյտ. 2. իրարու վրայ դիզելը», իստիֆ ընել «իրարու վրայ դիզել» Թրք. *istif* «խիտ առ խիտ իրարու վրայ կուտելը» <իտալ. *stiva* «նաւախիճ, նաւի ծանրոց», *stivare* «ճնշել, իրարու վրայ դիզել, կուտել», *stivarsi* «սեղմուիլ», *stivato* «խիտ, կուտ, դիզուած, լեցունիկ», *stivamento* «դիզել, կուտում»: Վենետիկի բարբառով կ'ըսուի յատկապէս *mettere in stiva* կամ *istiva* «դիզել». հմմտ. *Փրանս. estive* «գէղ», *estiver* «կուտել»: Առանց հետ կապ չունի բնաւ իտալ. *stoffo* «այլեւայլ սպրանքներու մեծ քանակութիւն մը», որուն կցած էինք սխալմամբ թուրքերէնէ փոխառեալ բառեր, էջ 147:

Իսփէնթօն «կօշկակարական գործիք մէ՛. առանց անիւի ընօտա (տե՛ս այս բառը)». — անշուշտ եւրոպական փոխառութիւն է, բայց մայր ձեւը ծանօթ է:

Իսփիօրմա «համազգեստ, մանաւանդ զպրոցականի» <իտալ. *uniforma* (երբ զ՛ կը գործածուի վենետիկի բարբառով):

Իսկիլմարի «տեսակ մը ձուկ. թիւնիկ, *maquereau*», Թրք. *iskumri*, իտալ. *scombro*, *Փրանս. scombre*, յի. *σχομβρος*. բոլորն ալ կը ծագին յունարէնէ, բայց մեր բառը թուրքերէնէ է:]

[Իստիլփիլ «խժուծ», Թրք. *üstüpi*, իտալ. *stoppa*, *Փրանս. étoupe* նոյն նշ. մեր բառը տաճկերէնէն է]:

Իւրոքէլա «թղաչափ երկայն, բլթաչափ թանձրութեամբ կլոր փայտ մը, որոյ ծայրը կը փակցունեն այլ եւ այլ մատանոց շէնքերն եւ կը կերտեն». գործածական է միայն Ակնայ բարբառով (տե՛ս ձանիկեան, Հնու-թիւնք Ակնայ, էջ 348): Անշուշտ իտալերէն է. հմմտ. *rocchella* «թել մանելու իլիկ». կ'ընայ այս բառը վերի նշանակութիւնն ալ ունենալ:

Իփքէրնիք «սեկէ կամ փայտէ կրունկին երեսը գամուած կաշիէ կտորը՝ որ քալելու ժամանակ գետին կը դաշի»: Անշուշտ օտար է, բայց մայր ձեւը ինձ անյայտ է: Հմմտ. յն. *ή πέτρα* «ոտքի կրունկ»:

Իփլօնցա «ընդհանուր, բայց թեթեւ հիւանդութիւն մէ՛» <իտալ. *influenza* նախ կը նշանակէ «ազդեցութիւն», բայց նաեւ յիշեալ հիւանդութիւնը:

լ.

Լաքա «չորս մէթր երկարութեամբ, 20—30 սանթիմէթր լայնութեամբ եւ 4 սանթիմէթր հաստութեամբ գերան, որ տանիքներու կամ առաստաղի շինութեան մէջ կը գործածուի» <իտալ. *latta* (որ եւ *Փրանս. latte*, անգլ. *lath*):

Լաքէնա «տեսակ մը նուազարան», լաքէնանի «նոյն նուազարանը նուազող». նյն. *λατέρνα*. այս արհեստը առհասարակ յոյներու ձեռքն է եւ կը համարուի ոչ-պատուաւոր բան: Անշուշտ օտար է, բայց մայր ձեւն ինձ անձանօթ: Կայ իտալ. *lanterna* «լապտեր», բայց ունի՞ նաեւ այս նշանակութիւնը որ եւ է բարբառի մէջ:

[Լախրուր «խօսք, խօսակցութիւն. 2. անմիտ եւ դատարկ խօսք, դատարկարանութիւն» <Թրք. *laqardā* նոյն նշ. — Մեր բառն անշուշտ կը ծագի ուղղակի թուրքերէնէ, ինչպէս կը ցուցնէ իս մայր՝ գրուած գի դէմ: Բայց Թրք. բառն ալ չի կրնար բնիկ ըլլալ, այլ կազմուած է իտալերէնէ. հմմտ. իտալ. *loquela* «խօսակցութիւն, լեզու», *loquace* «չատախօս», *loquacità* «չատախօսութիւն», որոնց հետ նոյն են *Փրանս. loquèle* «պարզ լեզուով խօսելու ճարտարութիւն», *loquace* «չատախօս», բոլորն ալ լո. *loqui* «խօսիլ» բայէն: Թրք. *-ardā* մասնիկին

Համար հմմտ. *patardā, šakardā, haraltā, paraltā* են:]

Լամպա «բարիւղի ճրագ», թրք. *لامپا* *lampa* < իտալ. *lampa* «ճրագ»:

Լամպիֆո «առաջին կարգի ընտիր օղի» < իտալ. *lambiccio* «թորակ, օղի են թորելու գործիք», որմէ *lambicare* «թորել, թորելով օղի են քաշել», *lambiccato* «թորեալ (օղի են)», հմմտ. ֆրանս. *alambic* «թորակ», *alambiquer* «թորել»: Եւրոպական ձեւերը յառաջացած են արաբ. *الإنبيق* *al-inbiq* «թորակ» բառէն, որուն անորոշ *inbiq* ձեւէն է ունի. իմպիկ «չոնիճի կտուց»:

Լամպուսոյա «կօշկակարական գործիք մէ, որով կօշկակը կրունկը կը փայլեցնեն». կ'ըսուի նաեւ մանա: Անշուշտ եւրոպական բառ է, բայց մայր ձեւը անծանօթ: Կայ իտալ. *lampionaio* «լոյս վառող, ճրագ վառող»:

Լամպաս «տեղի կերպով լայն». թրք. *لامپاسا* *lampasa*. այս բառին ծագումը իտալական ըլլալու է, որմէ ուղղակի անուած է հայը եւ ո'չ թուրքերէնի միջոցաւ, ինչպէս կը ցուցնէ ց տառը՝ թրք. *س* ղէմ:

Լանսի «տեսակ մը եւրոպական պար» < ֆրանս. *lancier*:

Լանսո «վրան բաց տեսակ մը շքեղ կառք», թրք. *لاندا* *lando*, իտալ. *landò* ֆրանս. *landau*, գերմ. եւ անգլ. *landau*. մեր ձեւը ֆրանսերէնէ է եւ ոչ իտալերէնէ, իբրեւ նորագոյն ժամանակի բառ:

Լաստիկ «ռետին. 2. ռետինէ կրկնա-կօշիկ» (իսկ Ղրբ. «հաստ ու ամուր լաթ մը, ոչ-առածիք»), լաստիկի «առածիք, ճկուն», թրք. *لاستيقي* *lastiq*, *لاستيقي* *lastiqli* նոյն նշ. < ֆրանս. *élastique*, իտալ. *elastico* «առածիք». թէեւ վերջաւորութիւնը ենթադրել պիտի տար որ մեր բառը ֆրանսերէնէ է, բայց ասիկա սխալ է, քանի որ ունինք վենետիկ բարբառով *lástico* «առածիք»:

Լավանտա, լեվանտա «տեսակ մը վայրի անուշահոտ ծաղիկ, որ ճերմակեղէններու մէջ կը պահեն, որպէս զի հոտը վրան նստի. 2. անուշահոտութիւն մը. 3. ընդհանուր անուն ամէն տեսակ անուշահոտութեանց». առաջին իմաստով յատկապէս կ'ըսուի լավանտա չիչէյի (= թրք. *lavanda ciceyi*) < իտալ. *lavanda*, որ եւ ֆրանս. *lavande* «նոյն ծաղիկը»:

Լավուքա «քնար, luth», թրք. *لاوطه* *lavuta*, որ ո'չ թէ սղաւաղուած է արաբ.

المود *el'ūd* հոմանիշէն, ինչպէս կը համարէ Մ. Աբրիկեան, Տաճկ. Բառ. էջ 857, այլ կու գայ իտալ. *liuto* կամ *leuto* նոյնանիշ ձեւէն. հմմտ. նյն. *λαούτο*, ֆրանս. *luth*:

Լավուքա «մանկարարձուհի, մանա-ւանդ մանկարարձ-բժիշկ». անշուշտ եւրոպական փոխառութիւն է. հմմտ. իտալ. *levatrice* «մանկարարձուհի», որ կու գայ *levare* «հանել, բարձրացնել» բայէն:

Լաւա «հրաբուխէ արտալիժեալ հեղուկ հրահալելիք». գրական բառ է եւ ժողովրդական գործածութիւն չունի. < իտալ. *lava*, որմէ է նաեւ ֆրանս. *lave* նոյն նշ:

Լաֆէրտա «մեծ կտորներով շարքած ու աղած թիւնոս ձուկ». թրք. *lakerda*. — իտալիոյ մէջ գոյութիւն չունենալով՝ բառը անուած է յունարէն *λακέρδα* ձեւէն:

Լէհիմ (ննիս. լէհիմ, վն. Ղրբ. լրիւմ) «մետաղեայ առարկաներու անագով մածուցում. 2. ասոր համար գործածուած զօղիչ անագ» < թրք. *لهيم* կամ *لهيم* նոյն նշ: Թուրքերէն բառը՝ ըստ Մ. Աբրիկեան, Տաճկ. Բառ. էջ 866, կու գայ արաբ. *لاهم* *lahm* «միս, մսուս այտուց». *sarcome* ձեւէն. մեկնութիւն մը, որ թէեւ ընդունած ենք մեր թուրքերէնէ փոխառեալ բառեր (էջ 151) աշխատութեան մէջ, սակայն իմաստի տարբերութեան պատճառով կեղծ է: Թուրքերէն բառին հետ շատ մօտիկ կ'երեւայ իտալ. *legame*, *ligame* «կապ, զօղ, կցումն, միացումն», հմմտ. ֆրանս. *lien* «կապ»: Դժուարութիւն հանող պարագան այն է որ բառս կը գտնուի նաեւ Ատրպատականի թուրքերէնի մէջ (Թաւրիզի մէջ կը հնչուի *löhim*):

Լիքոս, լիքրա «հեղուկաչափ մէ, լիքր», լիքրա -օխա կամ նր-օխա «մէկ քիլոկրամ կամ 312½ տրամ. ցամաքեղինաց չափ», թրք. *لتره* *litre* < իտալ. *litro*, ն. *λίτρο*.

Լիլա «վարդագոյն. կարմիր եւ բաց կապոյտի միջեւ գոյն մը» < ֆրանս. *lilas* «եղրեւանի ծաղիկը. 2. լիլա գոյնը»: Թէեւ կայ իտալ. *lilla* «եղրեւանի», բայց մեր ձեւը ըլլալով շատ նոր բառ, անշուշտ ֆրանսերէնէ է: Ծաղիկը կը կոչուի թրք. *لَيْلَاك* *leylak*, որմէ եւ Պ. լեյլալ, վն. լեյլալ. հմմտ. անգլ. *lilac* «եղրեւանի»:

Լիմա «կօշկակարի խարտոց՝ երկաթէ գամերը խարտելու համար» < իտալ. *lima*, նյն. *λίμα* «խարտոց»:

Լիկկա, ռիկկա, իռիկկա, իլիկկա (կամ նաեւ իրիկա պալլըսի են) «տառեխ ձուկը, hareng», թրք. *هارینگ* *ringa* < իտալ. *aringa*. վենետիկ բարբառով *renga* «տառեխ»:

Լիպէրքա «ազատութիւն. 2. ազատ-համարձակ» < իտալ. *libertà* «ազատութիւն»:

Լիրա «ոսկեղրամ», թրք. *لیرا* կամ *لیرا* *lira* < իտալ. *lira*, որ թէեւ ֆրանքի արժողութեամբ արծաթէ դրամ մէ, բայց օտար դրամներու վրայ խօսելու ժամանակ կը հասկցուի «ոսկեղրամ», յատկապէս «ան-դիլիական լիլր սթերլինկ»:

Լիստա «ցանկ, ցուցակ (ճաշարանի կե-րակուրներու, վիճակահանութեան մէջ շահած բաժնետոմսերու են)» < իտալ. *lista* «ցուցակ»:

Լուստոս «կօշիկ փայլեցնելու սե-ներկ», լուստոսի «կօշիկ ներկող» < իտալ. *lustra*, *lustro* «փայլուն, ջինջ, յղկեալ», *lustro* «կօշիկի ներկ», *lustrare* «փայլեցնել, յղկել, կոկել», *lustrastivali* «կօշիկ ներկող»:

Լուստին «շատ փայլուն տեսակ մը կաշի՝ կօշիկի համար» < իտալ. *lustrino* կամ ֆրանս. *lustrine* «մետաքսեայ փայլուն կտաւ մը»:

Լուֆէն «կանացի կօշիկներու կրունկի մէկ տեսակը՝ որ փոխանակ ուղիղ կտրուելու՝ կամաց կամաց կորացած եւ միացած է խամարային եւ առջեւէն ալ սեկով պատած է» < ֆրանս. *Louis-quinze* (Լուի ժե.) ձեւէն:

Լօթարիա «վիճակահանութիւն» (աւելի շորձածական է փիլալիֆօ) < իտալ. *lotteria*. վենետիկեան բարբառով *lotaria*, որ ճիշտ մեր ձեւն ունի:

Լօֆա «թատրոնի օթեակ», թրք. *لوچه* *loja* < իտալ. *loggia* «պատշգամ, ճեմելիք, թատրոնի օթեակ են»:

Լօտս «մեծահարուստ մարդ» < անգլ. *lord*, որ ազնուականութեան տիտղոս մէ. նոյն բառը մտած է նաեւ իտալերէնի եւ ֆրանսերէնի մէջ:

Լօսթրօֆօ «նաւերու մէջ վաճառքներու փոխադրութեան վրայ հսկող գլխաւոր պաշտօնեան. երրորդ նաւապետ» < իտալ. *lostromo* «նաւաստիներու գլխաւորը», նյն. *λοστρόμος* «երրորդ նաւապետ»:

Լօֆանքա «ճաշարան», լօֆանքանի «ճաշարանապետ», թրք. *لوكانتا* կամ *لوکانده* *loqanda* < իտալ. *locanda* «պանդոկ՝ ուր կը

ճաշեն եւ կը գիշերեն. *auberge*», *locandiere* «պանդոկապետ»:

Լօֆօթրիֆ «չոգեկառքի վայրաչարժ» < ֆրանս. *locomotive*:

Խ.

Խազէքա (վն. կազաքա) «լրագիր», խազէքանի (վն. կազաքաշի) «լրագրաւա-ճառ, լրագրի հրատարակիչ, խմբագրապետ», թրք. *گازتہ* *gazeta*, *گازتہچی* *gazetaçı* < իտալ. *gazzetta*, իսկ վենետիկեան բարբառով՝ ճիշտ մեր ձեւով *gazeta* (կարգա՛ կազէ՛թա):

Խալաֆաք, վն. կալաֆաք «նաւի նորոգութիւն եւ ձիւթով ծեփում, calfatage», խալաֆաքալաֆիշ ընել «նաւը ձիւթով ծեփել եւ նորոգել», թրք. *گالافات* *galafat*, *گالافاتچی* *galafatçı* < իտալ. *calafatare* «նաւը ձիւթել», *calafato* «նաւ ձիւթող»:

Խամաւա կամ ֆամաւա «չոգենաւի տակի յարկի սենեակները եւ սրահը» < իտալ. *camera* «սենեակ, բնակարան, սենեկիկ եւ յատկապէս՝ չոգենաւի մէջ սենեակ»: Ասկէ տարբեր է կօշկակարական լեզուով խամաւա «նոքի կամ մանաւանդ կօշիկ տակ ներբանին ու թաթին միջեւ դանուած փոքր կամարձեւ խորութիւնը. 2. այդ խորութիւնը կազմող խաւքարտի կտորները՝ որ կը գնեն կօշիկի մէջ». այս վերջին երկու իմաստներով բառս կը ծաղի յն. *خامردا* «կամար, կորութիւն» են ձեւէն:

Խամաւօթ (նորագոյն ձեւով ֆամաւօթ) «չոգենաւի մէջ. ծառայողներու գլխաւորը», թրք. *قاماروت* *qamarot* < վենետիկեան բարբառով *camaroto* «նաւի մէջ պուֆէթի ծառան», որ կու գայ իտալ. *camera* «սենեակ» բառէն: Խամաքյա կամ խամաքյա-խուշ «ղեղձա-նիկ թռչունը, թրք. *قناریه* *qanarya* < իտալ. *canario*, աւելի սովորական է *canarino* «ղեղ-ձանիկ»:

Խանքար (վն. կանքար) «կենդինար», խանքարնի (վն. կանքարնի) «կենդինարով կշող» < արաբ. *قنطار* *qantār* «կենդինար», թրք. *قنطارچی* *qantārçı* «կենդինարով կշող», իտալ. *cantaro* «150 լիլրայի ծանրութիւն»: Այս բառերու յարաբերութեան վրայ տեղւոյս է խօսիլ:

Խանիա «կեռ, ալիշ, ճանկ», խանիալա-միշ ընել «կեռով բռնել» < թրք. *قانه* *qanjā*, *قانهچاق* *qanjalamak*, որոնք թերեւս կու դան

